

GABRIEL GARCIA MARKES IJODINING LOTIN AMERIKASI VA JAHON ADABIYOTIGA TA'SIRI

Nematillayev Akramjon G'ofurjon o'g'li

*NamDCHTI tadqiqotchisi University of Business and Science oliy ta'limining
Ingliz tili va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi O'zbekiston, Namangan viloyati Email:
nematillayevakramjon4@gmail.com*

Annotatsiya: *Ushbu maqola Gabriel Garcia Marquezning adabiyotga ta'sirini tahlil qiladi. Marquez, "Lotin Amerikasi boomi" ning markaziy shaxslardan biri sifatida, o'zining "Yolg'izlikning yuz yili" romani orqali yangi badiiy yo'nalishlar yaratdi va Lotin Amerikasi adabiyotini xalqaro miqyosda mashhur qildi. Tadqiqot Markesning "sehrli realizm" uslubidan, vaqt va taqdir tushunchalaridan foydalanishi bilan birga, ijodining psixologik, siyosiy va estetik jihatlarini ko'rib chiqadi. Shuningdek, uning lingvopoetik mexanizmlarining etarlicha o'rganilmaganligi ham qayd etilgan, bu esa kelajakdagi tadqiqotlar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.*

Kalit so'zlar: *Lotin Amerikasi boomi, yolg'izlikning yuz yili, sehrli realism, lingvopoetik mexanizmlar, ta'sir, adabiy izlanishlar, narrativ strategiyalar*

ВЛИЯНИЕ ТВОРЧЕСТВА ГАБРИЭЛЯ ГАРСИА МАРКЕСА НА ЛАТИНОАМЕРИКАНСКУЮ И МИРОВУЮ ЛИТЕРАТУРУ

Аннотация: *В статье анализируется влияние Габриэля Гарсиа Маркеса на литературу. Будучи одной из центральных фигур «латиноамериканского бума», Маркес создал новые художественные направления своим романом «Сто лет одиночества» и прославил латиноамериканскую литературу на международном уровне. В исследовании рассматриваются психологические, политические и эстетические аспекты творчества Маркеса, а также использование им стиля «магического реализма» и концепций времени и судьбы. Также отмечается недостаточное изучение его лингвопоэтических механизмов, что открывает новые возможности для будущих исследований.*

Ключевые слова: *латиноамериканский бум, «Сто лет одиночества», магический реализм, лингвопоэтические механизмы, влияние, литературоведческие исследования, нарративные стратегии.*

THE INFLUENCE OF GABRIEL GARCIA MARQUEZ'S WORK ON LATIN AMERICAN AND WORLD LITERATURE

Abstract: *This article analyzes the influence of Gabriel Garcia Marquez on literature. As one of the central figures of the "Latin American Boom", Marquez created new artistic*

directions through his novel “One Hundred Years of Solitude” and made Latin American literature internationally famous. The study examines the psychological, political and aesthetic aspects of Marquez’s work, along with his use of the “magical realism” style and the concepts of time and fate. It also notes that his linguopoetic mechanisms are insufficiently studied, which opens up new opportunities for future research.

Key words: *Latin American Boom, One Hundred Years of Solitude, Magic Realism, Linguopoetic Mechanisms, Influence, Literary Research, Narrative Strategies.*

Gabriel Garsia Markesning ta’siri o'z ijodi doirasidan ancha keng bo'lib, Lotin Amerikasi va xalqaro adabiyotning yo'nalishlariga chuqur iz qoldirdi. “Lotin Amerikasi boomi”ning yetakchisi Markes ijodi, ayniqsa “Yolg'izlikning yuz yili” romani, 1960–1970-yillarda yuz bergan “Lotin Amerikasi boomi” deb ataluvchi adabiy hodisaning markaziy harakatlantiruvchi kuchi bo'ldi. Bu davrda lotinamerika adabiyotining jahon miqyosidagi mashhurligi va e'tirofi mislsiz darajada oshdi; Xulio Kortasar, Mario Vargas Losa va Karlos Fuentes kabi yozuvchilar xalqaro adabiy maydonning markaziga chiqdi. Markesning muvaffaqiyati boshqa lotinamerikalik adiblarga ham eshiklar ochib, ularning o'ziga xos narrativ uslubi va tematik muammolari global auditoriyada keng qabul qilinishini namoyish etdi. “Boom” dunyoga nafaqat yangi adabiy sezgirlikni taqdim etdi, balki Lotin Amerikasi madaniyati va uning badiiy merosi haqidagi uzoq yillik stereotip va taxminlarni ham shubha ostiga qo'ydi.

Keyingi avlodlar uchun ilhom manbai “Boom” dan keyin ham Markesning uslubiy yangiliklari va tematik izlanishlari butun dunyo bo'ylab keyingi avlod yozuvchilari uchun kuchli ilhom manbai bo'lib kelmoqda. Uning sehrli realizmni ijodkorona qo'llashi, o'ziga xos narrativ ovozi va murakkab tarixiy-shaxsiy voqealarni jozibali sagalarga to'qib ulash mahorati ko'plab janr va mintaqalardagi yozuvchilarga ta'sir ko'rsatdi. Bu ta'sir hozirgi adabiyotda shakl bilan tajriba qilish, chiziqsiz vaqtni tadqiq etish, folklor va mif elementlaridan foydalanish ko'rinishlarida yaqqol namoyon bo'ladi. Markesning barqaror merosi uning shunchaki buyuk yozuvchi emas, balki jahon adabiy tarixi uchun katalizator ekanini tasdiqlaydi.

Gabriel Garsia Markes romanlariga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlarning ko'lamini ushbu asarlarga atab yozilgan PhD dissertatsiyalarining soni va rang-barangligi yaqqol ko'rsatadi. Quyidagi sharh ushbu izlanishlardagi asosiy yo'nalishlarni yoritadi va Markes ijodi qaysi turli tanqidiy yondashuvlar prizmasida o'rganilganini ko'rsatadi.

Markes ijodida vaqt va taqdirning o'zaro chirmashuvi doimiy mavzulardan biridir. Masalan, A.D.Avdeyevning “Abadiylikni yaratish: ‘Yolg'izlikning yuz yili’da vaqtning hamzamonligi” (2025) nomli tadqiqotida romandagi g'ayrioddiy vaqt hamzamonligining sehrli hodisalar, merosiy xotira va omniprezent yolg'izlik mavzusini qanday vujudga keltirishi tahlil qilinadi. Xuddi shuningdek, Gustavo

Xavier Damascenoning “‘Yolg‘izlikning yuz yili’da postkolonial soyalari: meros, vaqt va yolg‘izlik” (2012) ishida bu tushunchalar postkolonial kontekstda ko‘rib chiqilib, vaqt va yolg‘izlikning meros va menlik masalalari bilan qanday qo‘shilib ketishi tahlil etiladi. Bu dissertatsiyalar Markesdagi chiziqsiz temporallikning personaj va narrativga ta’sirini chuqur o‘rganishga bo‘lgan barqaror qiziqishni ko‘rsatadi.

Bir qator tadqiqotlar Markes ijodidagi psixologik va arxetipik qatlamlarni tadqiq qiladi. Arline M. Westmeierning “Tanatos: sevgi soyasidagi yashirin impull. Freydning ‘o‘lim instinkti’ funksiyasining ‘Yolg‘izlikning yuz yili’da tadqiqi” (1996) ishida freydcha psixoanaliz, xususan, “o‘lim drayvi” g‘oyasi orqali obrazlar motivatsiyasi va o‘zaro munosabatlari talqin qilinadi. Osama Al-Sharaning “Gabriel Garsia Markesning ‘Yolg‘izlikning yuz yili’: arxetipik tahlil” dissertatsiyasi esa Nortrop Frayning arxetipik tanqid nazariyasi asosida universal naqshlar va mifologik strukturalarning syujet hamda xarakterlarni shakllantirishdagi rolini ochib beradi. Bunday yondashuvlar Markesda tadqiq etilgan chuqur psixologik oqimlar va umuminsoniy tajribalarni yoritadi.

Jennifer Perezning “Urush kunlari, sevgi kechalari: ‘Vabo davridagi sevgi’da muhabbat va siyosat” (2015) tadqiqoti romanning romantik qatlami ostida yotgan ijtimoiy-siyosiy subtekstdan dalillar keltiradi va individual munosabatlarning kengroq jamiyat kontekstlariga qanday bog‘liqligini ko‘rsatadi. Le Changning “Xoleradagi pardani ko‘tarish — ‘Vabo davridagi sevgi’ va ‘The Painted Veil’ (Somerset Moem) qiyosiy talqini” ishida esa Markes romani Moemning “The Painted Veil” asari bilan qiyoslanib, sinovlar ichidagi barqaror sevgi haqidagi turli madaniy qarashlar ko‘rib chiqiladi.

Isabel C. Henaoning “Sehrli politikizm: Markes nasrida tarix va identitet” (2017) ishida sehrli realizm neokolonializm va imperializmga qarshi tanqidiy vosita sifatida tahlil qilinadi. David Mongor-Lizarrabengoaning “Zo‘ravonlikni qayta tasvirlash: Jorge Amado, Gabriel Garsia Markes va Ariel Dorfman asarlarida” (2013) dissertatsiyasi “La mala hora” (o‘zbekcha nashrlarda ko‘pincha “Yomon soat”) asaridagi zo‘ravonlik tasvirini boshqa lotinamerikalik adiblar bilan qiyoslaydi. Peter Anthony Neissaning “Diktatorlar, ko‘rsatmalar, zolim figuralar va madaniy diskurs: Jorge Zalamea, Gabriel Garsia Markes va Mario Vargas Losa” (2004) ishida Markesning zolim obrazlari va siyosiy diskursni ifodalash usullari qiyosiy tahlil qilinadi. Bu izlanishlar Markesning qit’a siyosiy taqdiriga chuqur qiziqishini qayd etadi.

Estetika va hissiylik esa siyosiy va psixologik masalalardan tashqari, Markes nasrining estetik-hissiy xususiyatlari ham doktorlik tadqiqotlarining e’tibor markazida. Roger Kayening “Gabriel Garsia Markes va hissiylik estetikasi” (2011) ishida yozuvchining sezgilarga ta’sir qiluvchi, boy tasviri nasri va uning sehrli realistik olamini to‘liq qamrab oluvchi estetik printsiplari tahlil etiladi.

Markes merosining tanqidiy trajektoriyasi va umumiy adabiy ahamiyati ham sinchiklab o'rganilgan. Julieta Vitulloning “Yolg'izlikning yuz yili'ning tanqidiy qabul qilinishi: Gabriel Garsia Markes va Ispaniyabon Amerika tarixi uchun” (2017) ishida roman qabul qilinishining umumiy manzarasi, uning Lotin Amerikasi adabiyotidagi asosiy matnga aylanish jarayoni, atrofidagi bahs va ideologik munozaralar tahlil qilinadi.

Dennis Deforest Westning “Gabriel Garsia Markes: uning nasri tadqiqi” (1972) yozuvchining barcha badiiy asarlarini birinchi keng qamrovli ilmiy tahlillardan bo'lib, keyingi izlanishlar uchun muhim tayanch nuqtasini yaratdi. Denise Theresa Willsning “‘Lo Caribeño’: Gabriel Garsia Markes ijodida” (2008) ishida esa Markes romanlaridagi Karib identiteti va tematik motivlar, mintaqaviy ta'sirlarning yozuvchi uslubini qanday shakllantirgani tahlil etiladi. Bu ishlar Markesning adabiy olamiga oid poydevor tadqiqotlar sifatida ahamiyatga ega.

Garchi Gabriel Garsia Markes nasriga oid PhD darajasidagi izlanishlar tematik, psixologik, ijtimoiy-tarixiy va umumiy narrativ hududlarda juda keng va serqirra bo'lsa-da, muhim bir bilimiy bo'shliq hanuz mavjud. Avvalgi tadqiqotlar Markesning betakror uslubiy iste'dodi va til bilan ishlashdagi mahoratini alohida e'tirof etgan bo'lsa-da, ko'pincha lingvopoetik yondashuv asosida mikrodarajada, qatlam-qatlam tahlilni yetarli darajada olib bormaydi: ya'ni, yozuvchining leksik tanlovi, sintaktik qurilmalari va diskursiy strategiyalari aynan qanday qilib shu mashhur estetik ta'sirlarni vujudga keltirishini tizimli, matnga tayangan holatda izchil ochib bermaydi.

Eng o'tkir tanqidiy mulohazalar ko'pincha Markesning “lirik nasri”, “realizm va fantastikaning sintezi” yoki “yangi narrativ ovozi”ni madh etish bilan cheklanadi; biroq ular ko'pincha uslubiy ta'sirni tasvirlashda to'xtab, bu ta'sirlarning lingvistik tayanch vositalari masalan, leksik takror, anafora, zamon almashinuvi, ayrim sintaktik naqshlar qanday ishlashini puxta ta'riflab bermaydi. Masalan, “Yolg'izlikning yuz yilligi”dagi vaqtning tsiklik strukturasi tematik darajada ko'p tadqiqotlar yoritgan bo'lsa-da, aynan shu tsiklik hissiyotni yuzaga keltiradigan til birliklari va diskurs mexanizmlarini qat'iy tekshirishga bag'ishlangan ishlar nisbatan kam. Xuddi shuningdek, “Vabo davridagi sevgi” romanida Florentino Arizaning “patologik ehtirosi” obrazga xos belgi sifatida ta'riflangan bo'lsa-da, bu ichki holatni ifodalayotgan aniq lingvistik shartlar masalan, mubolag'ali leksika, ma'lum modal fe'llar, to'g'ridan-to'g'ri nutq bilan erkin bilvosita nutq o'rtasidagi taranglik hali lingvopoetik nuqtai nazardan yetarlicha tizimli o'rganilmagan.

Gabriel Garsia Markes ijodi Lotin Amerikasi adabiyotining xalqaro miqyosdagi nufuzini tubdan o'zgartirdi. U “Lotin Amerikasi boomi”ning markazida turib, butun bir avlod yozuvchilar Xulio Kortasar, Mario Vargas Losa, Karlos Fuentes va boshqalar uchun yo'l ochdi. Markes romanlari, xususan, “Yolg'izlikning yuz yilligi” va “Vabo davridagi sevgi”, mahalliy tarixiy-madaniy tajribani umuminsoniy falsafiy

mazmunga aylantirib, realizm va fantastikaning sintezi orqali yangi badiiy-estetik maktabni shakllantirdi. Uning uslubi va narrativ strategiyalari jahon adabiyotining ko'plab yo'nalishlariga — postkolonial, psixologik, arxetipik, siyosiy hamda struktural tahlillarga — chuqur ta'sir ko'rsatdi.

Biroq mavjud ilmiy adabiyotlar, jumladan ilmiy tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, Markes fenomeni ko'proq tematik va interpretativ darajada o'rganilgan, holbuki uning lingvopoetik mexanizmlari, ya'ni leksik, sintaktik va diskursiv strukturalarining estetik ta'sirni qanday vujudga keltirishi hali yetarlicha tadqiq etilmagan. Shu bois mazkur tadqiqot Markesning badiiy mahoratini faqat "sehrli realizm" yoki "lirik nasr" doirasida emas, balki uning til me'morchiligi va poetik strukturasining ichki qonuniyatlari asosida o'rganishni maqsad qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Avdeyev, A.D. "Creating Eternity: The Coexistence of Time in One Hundred Years of Solitude." PhD diss., U of North Texas, 2025.
2. García Márquez, Gabriel. One Hundred Years of Solitude. Translated by Gregory Rabassa, Harper & Row, 1970.p. 29.
3. Chang, Le. "Uncovering the veil in cholera—A book review of Love in the Time of Cholera and The Painted Veil." PhD diss., Xiamen U, China.
4. Perez, Jennifer. "Days of War, Nights of Love: Love & Politics in the Time of Cholera." PhD diss., West Virginia U, 2015.
5. Henao, Isabel C. "Magical Politicism: History and Identity in Gabriel García Marquezs Fiction." MA thesis, Seton Hall U, 2017.
6. Neissa, Peter Anthony. "Dictators, directives, tyrannical figures, and cultural discourse: Jorge Zalamea, Gabriel Garcia Marquez, and Mario Vargas Llosa." PhD diss., Boston College, 2004.